

C R O N I C A

Cărți, conferințe, congrese, expoziții

ISTORII LITERARE. — O mică istorie a literaturii române n'avam încă. Cine vrea să se documenteze sumar, trebuie să caute cărțile de școală secundară de limba română. Cine vrea altceva, o cărticică de sine stătătoare, ușor de mână, nu găsește. Până într'atât literatura a fost lăsată să se desvolte fără nicio călăuză în cuprinsul ei și fără un popas de iubire de unde călătorul s'o îmbrățișeze dintr'o căutătură.

Avem, în schimb, o istorie a literaturii române, dela început până astăzi, lucrată după un plan care părea că întrece puterile și priceperea unui singur om. În alte țări și în zilele noastre de specializare îngrădită, o asemenea lucrare ar fi trebuit să iasă numai din colaborarea a destui oameni de știință. Gândiți-vă că e vorba, în timp, de patru secole nespuse de deosebite; în limbă, de un scris care începe cu slavona veche și continuă cu elineasca, iar ca înrâuriri destul de strânse și de cercetate, de toată puzderia graiurilor vecine sau apropiate și de toate literaturile moderne de seamă ale Europei; în felul materialului, de literatură bisericească și lumească, de literatură populară și literatură cultă. Cel care a isbutit să înfrângă toate aceste greutăți a fost istoricul Nicolae Iorga.

Istoria literaturii nu era pentru el un domeniu aparte, față de niște preocupări de altă esență. Nu era, din două pricini. Cea dintâi e de fapt, iar cealaltă, de concepție. În opera istoricului, pe care istoricii propriu ziși s'ar fi așteptat să-l întâlnească numai înăuntrul catedrei de istorie medievală, întâiul volum, cu studiul și articolele dela 1890, prin urmare de când n'avea decât 19 ani, e un volum de istorie și de critică literară. Apoi, istoria, așa cum o înțelege și o realizează de patruzeci de ani omul de știință, legând-o de o școală întreagă, aceea a lui Lamprecht, și ducând-o mai departe, nu mai e vechea istorie programatică. Disciplina de seci anale sau de construcții dinastice și eroice în cuprinsul vieții unui popor a fost înlocuită de descrierea și încercarea de înțelegere a însăși vieții lui, în toate manifestările ei. Într'o asemenea istorie culturală, literatura își are un loc de frunte. Studiarea ei de istoric nu mai e o anexă, tratată fugăr, de odihnă spirituală, ci o parte dintr'un întreg. Ea se așează alături de istoria așezămintelor.

Cu cele două volume de « Istoria literaturii românești con-

timporane », abia apărute (I. Crearea formei, 372 pag., 140 lei, II. În căutarea fondului, 322 pag., 140 lei, ed. Adevărul, 1934), d-l N. Iorga încheie lucrarea monumentală și unică în știința noastră a istoriei literaturii autohtone. Părți din ea apăruseră în răstimpul celor treizeci de ani din urmă. Poate că fragmentul care se va păstra în amintirea tuturor celor ce l-au citit în întâia ediție, va fi Istoria în două volume a literaturii noastre mai vechi până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, covârșitor ca informație, larg și împodobit, ca limbă. De atunci lucrarea a trebuit să fie scoasă într'o nouă ediție. De unde, la început, istoria literaturii se deschidea cu literatura bisericească, de rândul acesta, într'o legătură mai strânsă cu tot felul de gândire al autorului, ea se deschide cu literatura populară. Volumele din urmă aduc literatura română până la 1934.

Materialul unei asemenea cercetări rămâne totdeauna același; ceea ce se va schimba, după cercetători, va fi punctul de vedere. Punctul de vedere al d-lui N. Iorga nu putea fi decât unul. El a rămas neschimbat, dela întâile pagini și epoci îndepărtate până la fierberea uluitoare de astăzi. În ce privește cadrul, istoria literaturii trebuie lărgită până la o istorie a scrisului românesc. Limba e înmlădiată și îmbogățită, cu forme și preocupări, de creații din domeniile cele mai deosebite. La temelia mai tuturor literaturilor europene stă o traducere a Bibliei. Cuvântul, sintaxa și tropii sunt călători. În ce privește spiritul, istoria literaturii trebuie să descopere, să ție în lumină și, prin aceasta să-l ajute să se menție și să se desvolte, sufletul național. Literatura fără să fie tradiționalistă, trebuie să stea pe o temelie de tradiție. Lipsită de această tradiție și lăsată în voia înrâurilor de tot felul, se înstrăinează pe sine și, prin puterea pe care o cuprinde, înstrăinează poporul, care vrea să se oglinde în ea. Punctul de vedere nu va fi unul estetic, și prin urmare static, mai mult o critică literară, de portrete și caracterizări, înșirată pe un fir cronologic, ci un punct de vedere dinamic, de istorie propriu zisă, o realitate în veșnică formație, cu valori de viață foarte felurite, de atâtea ori supraestetice, un punct de vedere de istorie culturală. De aici atâtea nedumeriri, pentru cel care se adâncește în istoria literaturii române a d-lui N. Iorga. Ele se desleagă însă dela sine, dacă,

în loc să se caute o tratare, potrivită unor dispoziții și unei pregătiri personale, se urmărește realizarea metodei și vederilor cercetătorului.

Cele două volume din urmă, care cuprind fenomenul cultural cristalizat în scris, dintre 1866 și 1934, cuprind două osândiri și o preamărire. Intâia osândire lovește «Junimea»,

și oameni, să stârnească nemulțumiri. Ele s'au oprit mai cu seamă la mici scăpări de fapte, care, ca niște greșeli de tipar, pot fi îndreptate de fiecare și nu sunt hotărtoare. Cartea își păstrează, chiar cu ele, întreaga însemnătate, care stă în puterea pusă în sprijinul aceluiași neclintit ideal.

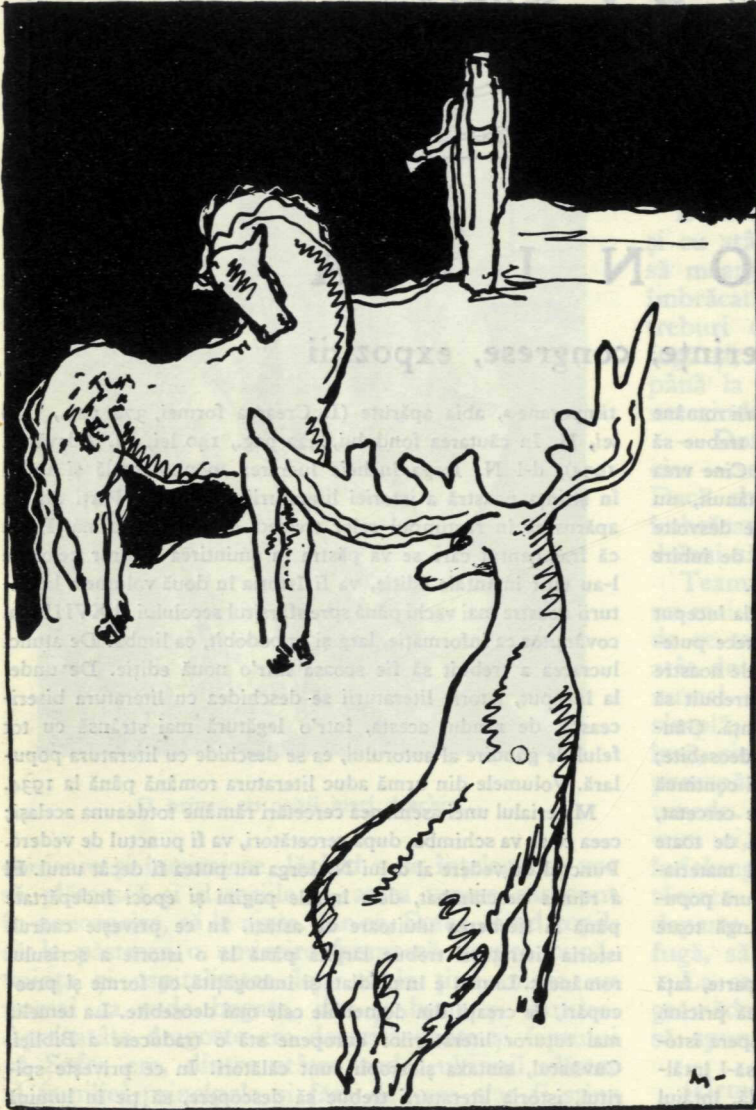
LIBRĂRII LA SATE. — Fundația Culturală Regală «Principele Carol», văzând numărul mic de cărți pentru sat și înfățișarea lor, adesea mult mai prejos decât a celorlalte publicații, a luat hotărîrea să vie în ajutor. Datoria ei era cu atât mai vădită cu cât multe din numeroasele Cămine Culturale, pe care le are în toată țara, se plîngeau că nu-și pot îngheba o bibliotecă, potrivită cu nevoile de citire ale sătenilor, tocmai datorită acestei lipse.

De aici a ieșit *Cartea Satului*.

Cartea Satului este o colecție în care urmează să apară regulat, cel puțin în două volume pe lună, lucrări ale celor mai buni scriitori sau cunosători dela noi ai vieții satului. Cuprinsul volumelor va fi foarte felurit, așa încât să dea în aceeași măsură povestiri, poezie, teatru și cunoștințe despre sănătate, lucrarea câmpului, creșterea vitelor, societățile și cooperativele țărănești, viața religioasă, organizarea culturală a satului, despre trecutul neamului nostru, pământul românesc, toate descoperirile care ajută pe om să trăiască mai ușor și mai bine. Ele vor fi tipărite și ilustrate cu cea mai mare grijă, și vor costa destul de puțin ca să stea la îndemâna oricui. Fundația Culturală Regală «Principele Carol» vrea să dea satului o carte bună, frumoasă și ieftină. Chiar dela întălele numere ale colecției toată lumea a fost de părere că a izbutit.

Dar nu e destul numai să se tipărească o asemenea carte, ci mai trebuie ca ea să ajungă în mâinile celor pentru cari a fost gândită. Pentru răspândirea la țară a *Cărții Satului*, Fundația se bizue în întâiul rând pe Căminele ei Culturale. S'a amintit că una din pricinile, care au îndemnat-o să scoată cu mari jertfe bănești, această colecție, a fost tocmai cererea unor Cămine. Iată pentru ele și pentru toate, ca și pentru alte societăți culturale care lucrează între săteni, prilejul să îplinească o mare dorință și întâiul punct dintr'un program de ridicare a satului. Fundația Culturală Regală «Principele Carol» așteaptă cu încredere dela ele să-și facă datoria.

Sfatul Cultural al fiecărui Cămin trebuie să înghebeze un mic serviciu de desfacere a cărților care îi vor fi trimise de Fundație, adică *librăria căminului*. Librăria trebuie dată în seama unui membru din Sfat sau din Cămin, priceput, harnic și cu simțul răspunderii. Librăria e în întâiul rând o treabă de bani, care cere un bun administrator, pentru ca să nu iasă de aci o pagubă. Ea e în al doilea rând o treabă de suflet, care cere un iubitor al cărții, în stare s'o facă iubită și căutată. De aceea, dacă bibliotecarul Căminului nu e prea în-

(Din «Cartea Satului».)

Frăul diavolului. «Viața creștină în pilde» de Al. Lascarov-Moldovanu

pentru atitudinea criticistă și încrederea într'o viață spirituală și disciplină împrumutate altor culturi, iar a doua, modernismul și toate formele literaturii de astăzi care sunt de-a-dreptul internaționale. Intre cele două curente, se așează «Sămănătorul» și Sămănătorismul, cu izbucnirea de viață din jurul anului 1905, care a înprospătat întreaga atmosferă a țării și a neamului, ca o descărcare electrică. Izvoarele lui sunt acum, după o adevărată surpare de straturi, mai mult subterane. Ele vor reapărea, dacă literatura română va vrea să trăiască.

Era de așteptat ca asemenea păreri, care răstoarnă construcții

cărcat, dacă are și celelalte însușiri și primește, el ar fi cel mai potrivit ca librar. Cele două însărcinări se întregesc, la sat, una pe alta. Altminteri, se poate numi librar al Căminului casierul sau alt membru găsit bun de Sfat.

Librăria Căminului trebuie înghebată în așa fel, încât să desfacă din fiecare *Carte a Satului* un număr de exemplare. Întâiul cumpărător trebuie să fie biblioteca lui. Fiecare Cămin are în buget o sumă pentru cumpărare de cărți și abonamente la reviste și ziare. Întâia carte care trebuie cumpărată e cartea pe care Fundația o scoate anume pentru cămine, așa cum întâiele reviste care trebuie abonate sunt *Căminul Cultural*, unde se oglindește viața lor, și *Albina*, unde se dau cunoștințe pentru tot satul. După bibliotecă, trebuie câștigați între cumpărători cât mai mulți dintre membrii Căminului, cari să fie îndemnați să-și alcătuiască o mică bibliotecă proprie, precum și ceilalți locuitori. Să nu fie sat, în care lucrează un Cămin, unde să nu rămână câteva exemplare din *Cartea Satului*.

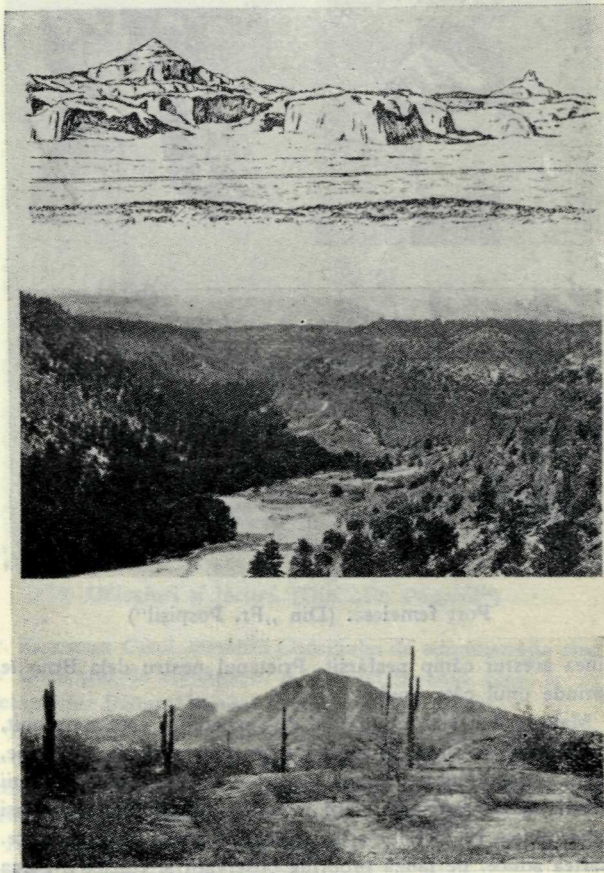
Cartea Satului se vinde cu 30 de lei, deși sunt volume care costă pe Fundație mult mai mult. Din desfacerea *Cărții Satului* căminul poate să aibă și un venit, care este destul de însemnat, dacă librarul își dă osteneala și izbuțește să facă mulți cumpărători, pentrucă volumul pe care librăria îl vinde cu 30 de lei, Fundația îl socotește librăriei numai cu 24 lei, îi dă adică un rabat de 20%. Dacă de pildă, la un cămin bine organizat s'ar putea desface din fiecare *Carte a Satului* 5 exemplare, ceea ce ar face într'un an vreo 120 de volume, librăria ar avea, nu numai mulțumirea că a răspândit lumina minții în sat, dar și un folos de 720 lei. Ar însemna 24 de volume într'un an, fără nicio cheltuială, pentru bibliotecă, și încă vreo sută de lei în casă.

Dacă aceste librării puse la cale de Fundație s'ar înfiripa, am avea dintr'o dată peste șapte sute, câte sunt Căminele ei, de locuri de desfacere a cărții la sate. Chiar dacă n'ar fi o deslegare a grelei probleme pentru toată țara, care are peste 15.000 de comune rurale, ar fi o foarte nemerită înghebare de probă. Nu s'ar putea ca, în cele din urmă, ea să nu folosească și întregului. Astăzi satul românesc nu cunoaște librăria, nici chiar în forma ei cea mai rudimentară. Puținele excepții, din regiunile industriale, cu lucrători orășenizați, nu răstoarnă adevărul spuselor noastre. Cine vrea să se cetească mai mult în satul lăsat fără bibliotecă și fără librărie, dacă o face de departe, din filantropie culturală, e un utopic oarecare, iar, dacă o face dela fața locului, în luptă piept la piept cu neștiința, neînțelegerea și reaua voință, e chiar întrupătorul zicalei țărănești: cară apă cu ciurul.

OAMENI DE DEPARTE. — Intr'o vreme când România e din nou frământată de cercetări de etnografie și folklor, ne vine dintr'o țară vecină o lucrare care, ca obiect și prin urmare, ca orizont, se ridică deodată peste ceea ce facem la noi acasă. Numai în puncte de vedere și în tratarea materialului ne păstrăm un loc mai al nostru. Dovadă, în cuprinsul științei însăși, rezultatele școlii dela Cluj, iar, ca puțințe de prelucrare și de pătrundere în alte domenii, programul școlii sociologice dela București. Lucrarea se chiamă *Material etnografic din Sud-vestul Statelor-Unite ale Americii* și e datorită directorului secției etnografice a Muzeului regional din Brno, Cehoslovacia, d-l František Pospíšil.

Am cunoscut până acum mai mult pe muzeologul Pospíšil, de care am mai vorbit aici, în legătură cu secția vlahă a Muzeului morav, mai ales de uneltele de gospodărie și de porturi bărbătești și femeiești. Mă urmărește încă acel plug monumental și toate acele creații ale civilizației păstorești carpatice, aduse de strămoșii de demult, călători peste toți munții după iarba oilor. Mă mângâiam cu gândul că odată și odată voiu putea, întovărășit chiar de savantul lor cercetător, să ajung între oamenii și satele vlahes dela poalele Sudeților. Și iată că d-l Pospíšil mă poartă, cu această strălucită carte, de-a-lungul Marelui Canion și al pământurilor dintre Rio Grande și Colorado!

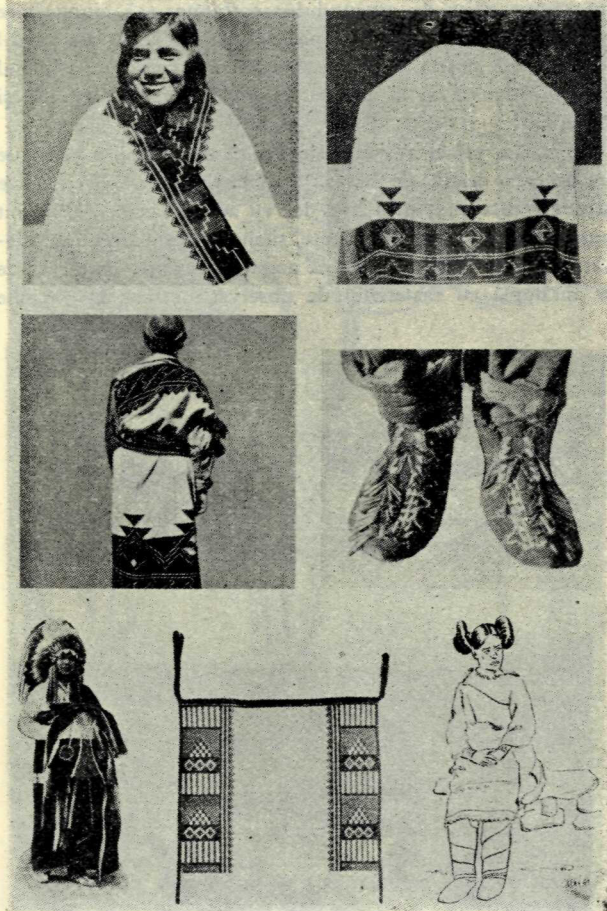
Lucrarea, oricât ar părea de depărtată de noi, e plină de un interes destul de actual. Problemele antropogeografice și etnografice sunt prin firea lor cu adânc răsunset. Ele sunt numai analogii și corespondențe, și ajunge apropierea unui adevărat om de știință, pentru ca acestea să apară. Este ceea ce se întâmplă cu materialul de observație strâns în paginile

Vederi din Sudvestul Statelor Unite. (Din „Fr. Pospíšil“)

de față. Autorul poate să facă legături cu propriul popor; noi descoperim fără prea mare greutate pe ale noastre. Ce uimitoare este numai apropierea între una din «măștile» acestor oameni de departe și «capra» noastră! Știința s'a lăsat de mult de metoda stabilirii unei legături de cauzalitate între astfel de asemănări. Explicațiile ei în fața fenomenului

sunt cu atât mai vrednice de urmărit. D-l Pospișil nu se mulțumește numai cu descrierea stărilor unui popor, din care nu se mai păstrează decât ruine, ci trece mai departe. Cunoașterea etnografiei europene nu putea decât să-i fie de ajutor în tragerea unor linii de viață populară, peste prăpastia oceanelor și a raselor omenști. Puncte de lumină apar la mar-

Port femeiesc. (Din „Fr. Pospișil“)

ginea acestui câmp nesfârșit. Prietenul nostru dela Brno le aprinde unul câte unul.

Materialul a fost adunat într-o expediție, care a trebuit, după împrejurări, să folosească toate mijloacele de locomoție, calul, automobilul și avionul. Ceva din americanismul regiunii trebuia să se răsfrângă și în metodele întrebuintate. Același americanism își face loc și în mijloacele anexe de prezentare. Cartea aduce, pe lângă propriile observații și constatări, una din cele mai bogate bibliografii ale Sudvestului Americii, nu mai puțin de 60 de pagini de cărți și publicații în toate limbile cu puțință și mai cu seamă în limba engleză. Fotografiiile și desenele trec de 400, și unele din ele sunt inedite, făcute de autor. Prezentarea volumului, pe hârtie cretată, deși are peste 250 de pagini, îi dă, alături de originalitatea științifică, și o valoare bibliofilă. Păcat numai, pentru noi și pentru atâția, că e scris în limba cehă. Rezumatul, destul de cuprinzător și explicațiile în limba engleză, sunt o bună călăuză,

dar am vrea mai mult. Lumea e prea nouă și plină de tainele de sfârșit de ev mediu ale Conquistadorilor și ale civilizațiilor roșii, ca să nu ne cheme, chiar prin asemenea ferestre etnografice.

Partea întâia a lucrării zugrăvește cadrul antropologic și geografic al regiunii. Podișuri cu plante ghimpoase, cactuși de grădina botanică, de fantezie sau de colecționari maniaci, văi săpate adânc de fluvii, munți măcinați. În acest cadru se arată oamenii, cu trăsăturile lor deosebitoare, cu limba, cu obiceiurile, cu felul de viață, cu portul, cântecul, dansul, cultura materială și cultură spirituală, viața de sat, de pueblo, și viață călătoare, de vânătoare și de păstorie. După ce oamenii au trăit mai mult împrăștiți, amenințați de popoare nomade și-au dat seama că nu pot trăi decât strânși împreună și apărați de mari orașe. Spaniolii i-au găsit la venirea lor, la 1540, strânși în 60—70 de orașe. Astăzi nu mai sunt decât 26 de sate cu vreo 9000 de suflete. Mărire și decădere.

Contribuția d-lui František Pospișil la cunoașterea unei regiuni atât de depărtate de propria țară, îl acopere de cinste, atunci când ea este așa de conștiincioasă, atât pe autor cât acopere de cinste și țara însăși. Autorul încheie cartea cu aceste cuvinte: « Făcută în Moravia-Cehoslovacia, țara de naștere a lui J. A. Comenius ». E ca o explicație și ca o trăsătură de mândrie. Neamul, care a dat omenirii îndrumători de puterea de înrăurire a marelui pedagog, este în drept să se privească ori unde acasă și să facă din orice colț de pământ obiect de cercetare.

MUZEUL SECUESC. — Una din marile dorințe ale « Boabelor de grâu » a fost de mulți ani să poată avea un studiu despre Muzeul național secuiesc din Sf. Gheorghe. Totdeauna o piedecă s'a așezat de-a-curmezișul. Nici acum nu suntem mult mai norocoși. N'a ajutat că am fost de atâtea ori în orașelul din Câmpia Ciucului, că am vorbit cu directorul și cu membri din Comitet, cu arhitectul clădirii, care nu e un om obișnuit, cu prietenul cel mai prețuit dintre Români al așezământului. Nu suntem în stare să dăm nici astăzi, mai mult de inimă rea, decât cele câteva rânduri care urmează, răspuns la o anchetă statistică sumară a societăților și așezămintelor culturale din țară. Cetitorii își vor putea face însă o părere despre rostul stăruinței noastre, iar oamenii cu răspunderea conducerii muzeului, despre paguba pe care o au, dintr'o prezentare atât de trunchiată, de pe urma îndelungei și neînțelesei lor tăceri.

1. *Localitatea și adresa:* Sf. Gheorghe, jud. Trei-Scaune, Muzeul Național Secuiesc.

2. *Numele societății:* Muzeul Național Secuiesc.

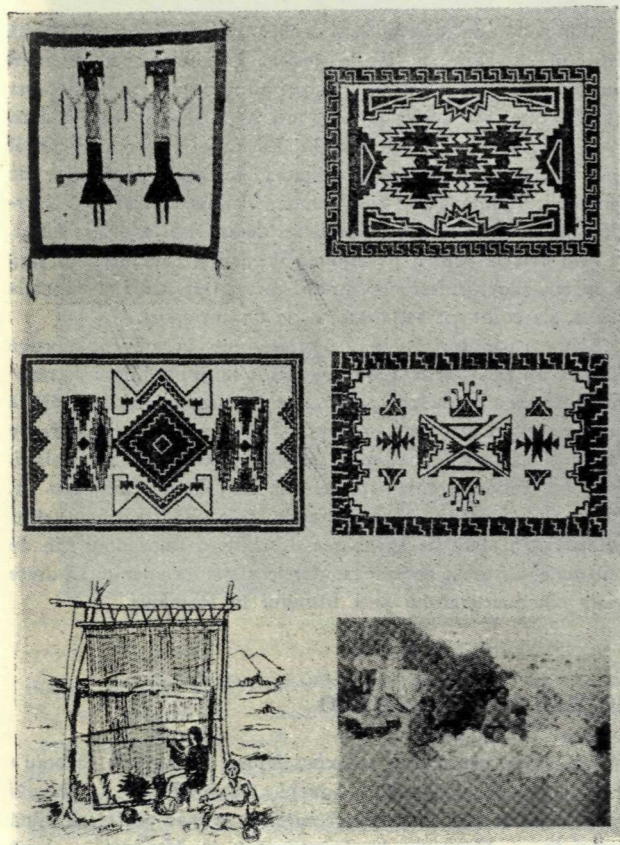
3. *Statute, personalitate morală, data, filiala, inform.:* Statutul Muzeului a fost aprobat de Ministerul de Interne al regatului maghiar sub Nr. 452 din 4 Ianuarie 1882 și de Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor al regatului maghiar sub Nr. 17.862 din 16 Iulie 1916, fiind înregistrată și recunoscută ca persoană juridică, conform dispozițiilor din legea pentru persoanele juridice, cu deciziunea Nr. 1.555/2—924, din 12 August 1924, a Tribunalului jud. Trei-Scaune și s'a înscris în registrul persoanelor juridice sub autoritatea Ministerului Cultelor și Artelor sub Nr. 128 din 1927. Data înființării: 15 Septembrie 1879.

4. *Scop principal, forma obișnuită de manifestare:* Scopul

Muzeului Național Secuiesc: înfățișarea trecutului și prezentului vieții poporului secuiesc. Din acest scop: a) îmbrățișează tot ce interesează pe poporul secuiesc pe terenul științelor, artei, industriei și mai ales pe terenul vieții publice; b) va cuprinde obiectele din istoria pământului secuiesc și anume antichitățile, documentele, manuscrisele, imprimările, sigilele, emblemele nobililor, obiectele de geografie și de științele naturale (plante, minerale, stânci, petrificări și produse), produse de industrie mai ales etnografice (mobile de casă, acareturi de gospodărie și îmbrăcăminte). Pentru realizarea scopului principal sălile de colecție ale Muzeului sunt deschise în permanență și stau la dispoziția publicului; ține numai 6—7 conferințe de popularizare.

5. *Are local propriu, avere:* Avera muzeului constă din intravilanul cu mare întindere, din patru edificii, din obiectele muzeale și din alte mobile.

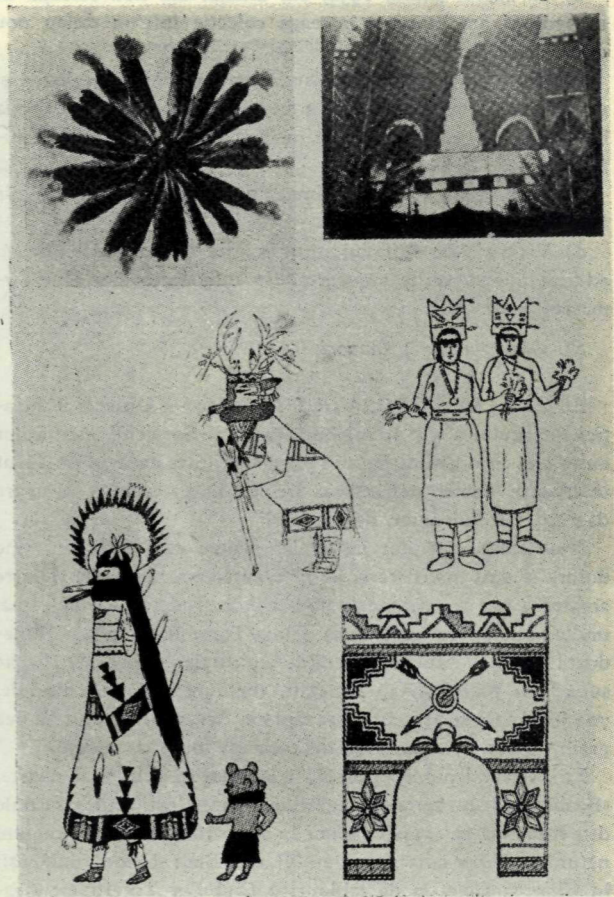
6. *Câți membri:* Comitetul de conducere: Dr. Török președinte, dr. Szentkereszty Bela și dr. Nagy Eugen subpreședinți, Csutak Vilhelm director, dr. Keresztes Carol notar și

Țesături. (Din „Fr. Pospíšil“)

jurisconsult, Felszeghi Ștefan și dr. Konsza Samuil director-custozii, Sipos Samuil casier, Antal Aron, dr. Barabás Andrei, Barabás Samuil, dr. Benedek Ioan, Biro Ștefan, Bogdan Artur, Bogáts Dionisie, dr. Boga Ludovic, Demeter Francisc, dr. Dionos Edmund, Imreh Bela, dr. Imreh Dominic, Kónya Coloman, Roediger Ludovic, dr. Sebesi Ioan, Szöts Adalbert și Zathureczky Coloman, membrii Comitetului de conducere.

Consiliul de administrație: Dr. Török Andrei președinte, dr. Szentkereszty Bela și dr. Nagy Eugen subpreședinți, Csutak Vilhelm director, Felszeghi Ștefan și dr. Konsza Samuil director-custozii, András Teodor, Gödri Francisc și d-na Kern născută Bibó Elisabeta custozii, Sipos Samuil casier, dr. Benedek Ioan, Bogáts Dionisie, Bogdan Artur,

Obiceiuri și jocuri. (Din „Fr. Pospíšil“)

dr. Keresztes Carol membrii Consiliului de administrație aleși de Comitetul de conducere. A decedat în anul 1934, la 27 Octombrie, Bálint Dionisie, vicepreședinte gerant.

7. *Observații:* La bibliotecă, coruri, fanfare, muzee, să se dea date speciale; să se arate dacă societatea lucrează sau activitatea e slabă, ori întreruptă, și în acest caz de când? Muzeul Național Secuiesc are 5 secții și anume:

1. Biblioteca și arhiva au 235.823 bucăți, din care 37.451 volume sunt cărți. Arhiva și alte materii ale bibliotecii constau din 198.372 bucăți. Din 37.451 volume 218 sunt «Hungarica», adică opere maghiare apărute înainte de anul 1711. Dintre aceste opere din urmă, 16 volume sunt din secolul XVI. Biblioteca are 471 volume din operele scriitorilor străini, apărute înainte de anul 1711. Dintre aceste opere din urmă 77 volume sunt din secolul XVI.

2. Secția arheologică constă din 30.150 bucăți.

3. Secția etnografică păstrează 7.835 bucăți.

4. Pinacoteca constă din 1.274 bucăți.

5. Secția de științe naturale constă din 15.528 bucăți.

Stocul celor 5 colecții constă în total din 290.610 bucăți.

Muzeul Național Secuiesc, conform statutelor, funcționează în mod regulat: sporirea colecțiilor, expunerea materiilor colectate precum și prelucrarea lor este în curs fără întrerupere.

Așa de exemplu:

a) În cursul anului 1934, am aranjat din nou colecția de monede și am plasat-o întreaga colecție într'un dulap nou de expoziție;

b) Am aranjat din nou colecția preistorică a arheologiei și mai ales am expozat-o după straturi în trei dulapuri colecția bogată găsită cu ocazia săpăturilor dela Ariușd, jud. Trei-Scaune;

c) În bibliotecă am continuat pregătirea cataloagelor de fișe;

d) Vis-a-vis de edificiul principal din curtea Muzeului am edificat o casă veche secuiescă din 1767 cumpărată din Armășeni, jud. Ciuc.

Sf. Gheorghe, la 3 Ianuarie 1935.

EDUCAȚIA POPORULUI ÎN 1934. — Direcția Educației Poporului a stat în legătură prin: 1. Serviciul societăților culturale, cu organizațiile din toată țara, care au avut de făcut intervenții pentru dobândirea personalității juridice, ajutoare de cărți sau îndrumări de tot felul.

Numărul societăților culturale, pentru care Serviciul ține dosare și date statistice și de activitate, este de 4.967. Dintre acestea 1.543 au personalitate juridică. Județele cu cele mai multe societăți culturale sunt Timiș-Torontal cu 415 și Hunedoara cu 246. Între societățile culturale, clasificate foarte sumar, se găsesc 3.549 societăți, reuniuni, cămine culturale, 702 biblioteci și 716 coruri și fanfare. Serviciul a putut să dea gratuit 1.602 volume la 49 de societăți în 20 de județe.

La Serviciul publicațiilor s'a continuat în anul V al revistei «Boabe de Grâu» seria monografiilor despre instituțiile culturale din România sau create de noi în străinătate și despre regiuni naturale: Tipografia Seminarului din Blaj: Urme românești în Chipru; Colecția de tablouri a Clubului Tinerimei; Academia de Inalte Studii Comerciale și Industriale; Cetatea Neamțului; Secția Stămpelor dela Academia Română; Tipografia Honterus din Brașov; Ceahlăul, munte sfânt; Biblio-

teca Universității din Iași; P. E. N. Clubul Român; Urme românești la Meteore; Stâna din Munții Făgărașului; Noui urme românești la Stambul; Muzeul Porumbescu din Suceava; Școala Normală Unită din Oradea; Muzeul Kalinderu și altele.

2. La Serviciul educației fizice și al turismului, statistica descoperă un mare spor al societăților de sport și de educație fizică.

Societăți pe ramuri sportive sunt:

Football	512	Ciclism	18
Atletism	57	Hockey pe gheață	17
Tennis	51	Basket-Ball	15
Box	49	Lupte	15
Gimnastică	39	Bob și sâniuță	12
Natație	36	Ruyby	10
Volley - Ball	26	Ski	10
Hipism	21	Hazena	8
Ping-Pong	20	Motociclism	7
		Total	922

În total 922 societăți față de 817 din anul trecut. Datorită faptului că cerințele legale pentru obținerea personalității juridice s'au schimbat de trei ori în ultimele 18 luni, abia 10% din aceste societăți și-au cerut personalitatea juridică.

În baza rapoartelor Serviciului Educației Fizice s'a acordat prin Decrete Regale personalitatea juridică Federațiilor de Football, Scrimă, Equitație, Natație, Tennis, Basket și Volley-Ball precum și altor 25 de societăți de sport și educație fizică.

Prin avizele pentru permiterea intrării și rămânerii în țară a antrenorilor profesionali străini, pentru sporturi și educație fizică, s'a controlat activitatea a 27 de antrenori.

S'au dat 19 autorizații pentru profesioniști în ramurile sportive în care nu există federație de specialitate, lupte libere și greco-romane; exerciții de forță; greutăți și haltere; exhibiții de călărie executate de Cazaci etc., precum și 3 avize pentru vindere de bilete și cărămizi în scopul ridicării de clădiri și instalații.

3. La Serviciul cinematografului, în cele trei luni din an, cât a funcționat pe lângă direcție, până să fie trecut altui minister, în afară de aprobarea deschiderii unor noi săli de cinematograf, s'au centralizat datele statistice menite să arate viața cinematografului și a filmului în România.

Teatru, muzică, cinematograf, radio

FOLKLORUL MUZICAL ROMÂNESC. — «*Citharoedi et musicorum chorus erat qui valachica lingua patrium carmen pleno gutture cantabant*», a văzut și a auzit Paul Strassburgh, călătorind, pe la 1632, prin vechea Țară Românească. Se cânta, deci, la începutul secolului al XVII-lea *cântec românesc* care putea atrage atenția unui călător strein. Cam pe aceeași vreme, Martin Opitz, după o ședere de un an de zile în Transilvania, își rostea admirația pentru muzica populară românească în termeni ca aceștia: «*Când aud un cântec românesc, îmi vine să cred că muzica anume e creată pentru Români, iar Românul pentru muzică*». Chiar mai înainte de această vreme, cronicarul ungar Ștefan Szamöskozy pomenește de *lăutarii*, cari, la intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, mergeau

lângă acesta, cântând și «slăvind faptele noastre de războiu» (N. Iorga). Cu «propriile-i urechi» a auzit Matei Strykowski (1574) «acest glorios și antic obicei» ce «se păstrează până astăzi în... Muntenia, în Transilvania, în Moldova... după cum mă încredințai eu însumi» că «în toate adunările acelor popoare... faptele oamenilor renumiți sunt celebrate prin cântece cu acompaniamentul vioarelor, alăutelor, cobzelor și arfelor, căci poporul de jos se desfăștează peste măsură ascultând marile viteji ale principilor și voinicilor». Tot din secolul al XVI-lea avem și știrea menționată de Nicolaus Isthvánfi, că la încoronarea lui Rudolf, tânărul Balassius (poetul maghiar Balassa Balint) a dansat «jocul păcurăresc» («*Călușerul*»), pentru care «palmam obtinuit, qum Caesar et Rex coeterique Prin-

cipes non sine voluptate spectavissent ». Iar la 1485, cu aproape o sută ani mai înainte, vorbindu-se, într'o scriere polonă, despre Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, se însemnează că, apropiindu-se el de cortul în care se afla regele Poloniei, a descălecat « în sunetul buciurilor regali și moldovenesti ».

Încă din veacul al XV-lea, în scrierile cronicarilor și, de asemenea în primele tipărituri românești, se găsesc mențiuni

« Cântecul popular, de țară, « *prostesti* » (D. Cantemir), « muzicile și jocurile » (Șincai), « *les airs nationaux* » (Demidoff), instrumentele muzicale și dansurile populare au atras așa dar, de timpuriu atenția cronicarilor și scriitorilor streini cari au avut prilejul să observe și să cunoască poporul român. Fără a fi trecute cu vederea în începuturile de cultură românească, să recunoaștem că producțiunile muzicale ale poporului abia

Inregistrare de cântece populare în fundul Moldovei.

despre muzica și instrumentele muzicale ale Românilor: « buci », « lăute » s. « *alăute* »; « scripcă », « tobe », « *trâmbițe* », « *ceteră* », « *glasurile cimpoilor* », « *glasurile cântării* », « *cimpoieșul cu cimpoiele* », « *surlarii* » (cu « *surlele* »); « *lăutarii* » s. « *alăutarii* » etc. Constantin Stolnicul Cantacuzino face (ca și amintitul Paul Strassburgh) distincția categorică între muzica instrumentală și cea vocală, menționând « *lăutari* » și « *cântători* ». Ne sunt amintite uneori chiar subiectele cântecelor, cum aflăm la 1659: « *lăutarii ziceau viersul fetei care și-a pierdut caprele în munți* ». În poeziile lui Balassa Balint (1551—1594) se găsesc de asemenea mențiuni relative, nu numai la subiectul cântecelor, ci și la melodia lor. Într'adevăr, poezia Nr. XXIX, sub titlu, are mențiunea: după melodia cântecului românesc « *Savu nu lasă 'n casă fata* », iar Nr. XXXV are mențiunea: după melodia cântecului românesc « *ciobănița română își plângea oile rătăcite* ».

la scriitorii români ai secolului al XIX-lea sunt recunoscute și apreciate pentru valoarea lor de deslușire și caracterizare a firii românești, ceea ce și determină deosebita solitudine care li se arată în curentele culturale ale vremii.

În secolul al XIX-lea, epoca cea mai vie și mai activă de trezire a conștiinței naționale românești, prinde a se simți și a se bănuși că, mai mult decât în celelalte manifestări de artă populară, în cântecul și jocul țaranului sunt cuprinse motive de viață sufletească ce relevă și disting umanitatea specifică a poporului român, în adâncul torentului melosului curgând elemente de credințe, obiceiuri și aspirații care pot forma punți de legătură a românismului cu trecutul istoric și restul lumii înrudite după sânge, limbă, trai, comunitate de cultură. Nu poate fi tăgăduit interesul etnic, psihologic și artistic reprezentat, bunăoară, de arta plastică românească, după cum nu poate fi contestată în ea resfrângerea darurilor specifice

ale sufletului poporului. Numai că, dacă în producțiunile de artă plastică ce împodobesc viața țaranului român, sufletul poporului se exprimă (din cauza a însăși naturii artelor plastice) indirect, în muzică dimpotrivă, în manifestările muzicale, țaranul se exteriorizează direct, fără intermediul unui obiect uzual (ca în plastică), în materia și forma sensibilă a sunetelor,

Șezătoare de copii în Poiana Sibiului

propriu să redea cele mai delicate inflexiuni ale unduirilor sufletești. Dela naștere până la mormânt, dela leagăn la cosciug, răsăritul și apusul vieții — *cântec de leagăn și bocet* —, viața sufletească a țaranului român își și află în muzică mijlocul cel mai propriu și preferat de exprimare. Clipele cele mai însemnate ale vieții, credințele, obiceiurile, tradițiile, precum și bucuriile și întristările adânci, sunt manifestate și transfigurate în forma melosului popular. «*Dor*»-ul, starea sufletească atât de caracteristică a psihologiei poporului român, în niciun chip alt și în nicio altă artă, nu-și găsește o formă mai desăvârșită ca în muzică. Atât este de strâns legată muzica populară de viața sufletească a țaranului, încât ar părea arbitrar să se încerce o clasificare a folklorului muzical românesc folosind alte criterii decât cele psihologice, determinante în creația și execuția melodiilor populare. Cântecul nu este neutral, independent de împrejurările în care a fost plâsmuit, nici nu se cântă oricând, indiferent de stările sufletești sau circumstanțele individuale sau sociale, care au contribuit la crearea lui. Vrând să culegem «*bocete*», țărancă își cere iertare că nu poate «*zice*» bocetele fără să plângă, așa de funcțional este cuprins versul de jale în organizația sufletească. «*Doina*», genul cel mai autentic și mai caracteristic de muzică populară românească are o asemenea funcție, ca plânsul, în sufletul țaranului: atât de naturale, de pur psihice, spontane, genuine și veridice — cum e o interjecție, un gemăt, un oftat sau un chiot —, atât sunt de firești aceste manifestări de

melos popular, încât te temi să nu împietezi asupra candidelor nevinovății și fragede naivități, aproape nu cutezi a le numi cu termenul obișnuit: muzică. Nici chiar concepția de calitate, de artă, de estetică, nu se relevă decât ca auxiliară și secundară în melosul românesc. Nu doară că țaranul român nu e capabil să facă distincția calității, dar nu acest factor primează în viața muzicală a satelor românești, ci conținutul spiritual, fondul sufletețesc, sorgintea psihică din care a luat naștere «*versul*». Când glasurile se unesc în cântece — la ospete, la petreceri, la muncă, la «*clăci*» s. «*șezători*», hăulind prin sat, la întoarcerea muncitorilor dela lucru, nimeni nu se exclude dintr'un asemenea grup social și muzical, pentru motivul că nu ar cânta «*frumos*». Cel ce nu cântă împreună cu ceilalți, se exclude pur și simplu din pulsul vieții sufletești al obștei din care face parte, fapt care nu se întâmplă mai niciodată. Cântând același «*viers*», fiecare ia parte activă, creatoare, la formarea din nou a cântecului. Mai mult chiar, impulsul creator este atât de viu și puternic, încât modifică, transformă pe alocurea «*viers*»-ul ce circulă din gură 'n gură, producându-se acele numeroase variante, doveditoare ale însăși participăției vii, active, creatoare, la fenomenul muzical. De altfel, puterea creatoare a poporului produce *noui cântece*, manifestări în latimea muzicii a impresiunilor cauzate de un însemnat eveniment; un accident de muncă, o întâmplare deosebită, o deraiere de tren, revoluția țărănească dela 1907, o moarte năpraznică, un înnece, un incendiu, sunt «*pute* în cântec».

Individual și colectiv, vocal sau instrumental — din «*fluer*», «*caval*», «*cimpoi*», «*trăstie*», «*flaut*», «*bucium*», «*tulnic*», «*vioară*» («*lăută*», «*alăută*», «*scripcă*»); «*cobză*», «*citură*», «*naiu*» până și din *frunza copacilor* și din *solzi de pește* — țaranul român «*cântă*», își poartă cântând aleantul, își domolește și uită necazurile, își alungă uritul, își mărturisește credințele sale, creștinătatea sa (alta decât cea din cărțile de dogmă), își «*varsă focul*» în cântec, își cântă «*dorul*». «*Cântă*»; chiar pentru acțiunea de a face muzică cu ajutorul unui instrument, limba românească, nu cunoaște alt termen ca celelalte limbi («*jouer*», «*spielen*», «*sonare*», «*to play*»). Românul «*cântă*» (și vocal și instrumental), păstrând termenului «*cântare*» toată savoarea magică primitivă, toată ardoarea, melancolia, nostalgia turburătoarelor și impreciselor dorinți închise în «*dor*», precum și întreaga exuberanță a vioișiei și veseliei. Forma muzicii, raportul dintre «*viers*» și «*vers*» (melodie și text literar), structura melodică, arhitectura, ornamentația, cadrul tonal, ambitus-ul și constituția ritmică își găsesc, în bună parte, explicația în funcția psihologică și socială pe care muzica o are în viața poporului. O grupare pe categorii, pe genuri, a melosului țaranului român nici nu ar putea fi mai potrivită decât pe temeiul acestei funcții. *Cântece de leagăn*, *colinde*, *cântece de stea*, *de vicleim (Irozi)*, *sorcovă*, *brezaie*, *capră*, *vasilcă*, *doine*, *hore* și *hore lungi*, *cântece de dragoste*, *de lume*, *de nuntă*, *de muncă*, *de miliție*, *balade (cântece bătrâ-*

nești), *bocete*, — sunt genurile de muzică populară românească, la care pot fi adăugate *jocurile de copii*, precum și, într-o oarecare măsură, *muzica bisericească* în forma în care se cântă în bisericile sătești. Criteriile de grupare și sistematizare, cum se vede, nu sunt luate din utilajul obișnuit al muzicii, nici nu pot fi luate atâta vreme cât factorii determinanți ai acestor genuri de melos popular nu sunt de natură estetică, nici de tehnică muzicală. În *conștiința muzicală* a poporului, fiecare gen este clar și precis determinat: poporul nu se 'nșeală în această privință, *etosul fiecărui gen* fiindu-i în fire. Ceeace, să nu trecem cu vederea de a constata, înseamnă și o originală, specifică și caracteristică întru chipare în *forma melosului*, care reprezintă *modul particular de concepție și plămuire muzicală* al țaranului român.

Substratul comun de viață sufletească a omului de pretutindeni și de totdeauna, ca și caracterul omofonic al muzicii populare în general, poate să ne descopere elemente asemănătoare sau chiar identice ce se găsesc în muzica tuturor popoarelor și cu atât mai mult în muzica popoarelor pe care istoria le arată sub dependența aceluiași condițiuni de soartă sau de cultură. Reflecțiunile prof. N. Iorga cu privire la balada românească în sec. XVI și XVII (cf. *Istoria Literaturii românești*, Ed. II-a, pag. 35) și la influențele exercitate de « Sârbii cântăreți », cari « străbăteau cu guzla lor toată Polonia și cântau la curțile nobililor poloni și anume a Cazacilor din Rusia Mică » (Gjorgjevici), — pot fi extinse la diferite influențe reciproce săvârșite asupra cântecelor populare ale vecinilor de către cultura greco-română, slavo-bizantină, infiltrațiile cărturărești, de către tradițiile, credințele, superstițiile și obiceiurile străvechi, de către scrierile autentice și apocrife ale creștinismului. Pot fi întreprinse chiar cercetări referitoare la un gen de muzică populară pe o întindere de pământ sau, mai natural, pe o zonă de viață sufletească ce trece peste limitele unui popor, cuprinzând un grup de popoare, așa cum, de pildă, a lucrat P. Caraman asupra « Substratului mitologic al serbătorilor de iarnă la Români și la Slavi », (de unde putem căpăta sugestii asupra fondului comun al colindelor, cântecelor de stea etc.). Aceasta nu înseamnă însă că se poate tăgădui originalitatea formelor melodice și ritmice pe care o îmbracă diferitele motive culturale, eroice, religioase, magice sau mitologice, comune la diferite popoare. Prin comparație s'ar putea ajunge la verificarea și stabilirea particularităților muzicale ale poporului. Căci, dacă în diferența dintre *individ* și *grup social* se descoperă criteriul care poate deosebi *cântecul individual* și *subiectiv* (cum e *doina*), de cel al *grupului* (cum e un *cântec de lume* sau o *colindă*) — somptuoasă bogăție ornamentală, libertate ritmică, prelungi fermate, rubato, largă întindere (ambitus), portamente, pentru redarea dinamismului interiorității, a fanteziei, a lirismului individual, față de melodia mai restrânsă ca amploare melodică, de riguroasă structură simetrică, de variată, dar precisă metrică (pentru a orându-i mersul împreună al masei sociale), cu cele mai neprevăzute

și expresive combinații de svâcnet ritmic (de parcă ritmul ar fi focarul central în care este concentrată și din care iriază puterea de expresie muzicală), măsurile de 5, 7, 8 (3 + 2 + 3), 9 (4 + 3 + 2), în care debordează voința unitară de a cânta, dar se imprimă și disciplina severă de concertare împreună a obștei, a masei sociale —, dacă apoi *regional* se pot constata variații de manifestare ale exuberanței muzicale țărănești, dacă, deci, în sânul aceluiași neam românesc se definesc particularități regionale, cu atât mai mult, trebuie să admitem diferența dela națiune la națiune, chiar în reflexul aceluiași influențe provenite din afară, — *idiome muzicale naționale*, folklorul muzical al fiecărei națiuni.

Intr'un *manuscris* din secolul XVII (atribuit prințului Paul Esterhazy) aflat în biblioteca Academiei maghiare, a descoperit G. Alexici, *tabulatura* (probabil o « *Orgeltabulatur* ») unui « *joc românesc* », iar în însemnările din 1663 ale călugărului franciscan român *Ioan Kajoni*, au fost găsite notate două « *dansuri românești* » și un « *cântec despre Doamna lui Vasile Lupu* » (A. Veress). Acestea sunt, probabil, cele mai vechi culegeri și notări de muzică populară românească. Lucrarea lui Fr. J. Sulzer « *Geschichte des transalpinischen Daciens* », (zweiter Bd., 1781) Tabula I, cuprinde zece « *Walachische Tänze und Lieder* », cea dintâi *tipăritură* de melodii populare

Alunelul

ale Românilor în notație apuseană. Acele « *Walachische Tänze und Lieder* » publicate de *Otto Heilig* « nach einem Manuskript » în « *Sammelbände der internationalen Musikgesellschaft* » Jahrg., IV, pag. 297, nu sunt decât cele tipărite în cartea lui Sulzer, păstrate în manuscris și datate 1837, Braschow und Bukwusch (†). În secolul XIX, activitatea de notare și tipărire a cântecelor și jocurilor populare românești devine mai

intensă și este legată de numele: *Anton Pann* (« Cântece de stea » încă din 1822 menționate, și « Spitalul Amurului » (1850, șase cărți) — ambele în notație bizantină modernă —, *François Rouschitzki* (1838), — din 1837 poate fi socotită « *Hora Roumaniaska* » (« d'après une partition de musique militaire ») publicată de *A. de Demidoff* în « *Voyage dans la Russie méridionale* » —, *H. Ehrlich* (1850), nume la care, în a doua jumătate a secolului, se adaugă *Charles Mikuli*, *Johann Andreas Wachmann*, *Alexandru Berdescu*, *D. Vulpian*, *T. T. Burada*, *Gavriil Muzicescu*. În secolul nostru sunt de amintit: *Tiberiu Brediceanu*, — cu monumentalele sale 10 caiete de « Doine și cântece populare românești », « Colinde » și 8 caiete de « Jocuri populare românești », — *P. Ciorogariu*, *B. Anastasescu*. Este de însemnat aci și numele lui *Gustav Weigand*, care, în lucrarea sa: *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens* din 1904, zice: « Zum ersten Male war ich auf dieser Reise mit einem Phonographen ausgerüstet. . . » La 1908 « *Academia română* » începe publicarea unei colecții de « culegeri și studii », intitulată « *Din viața poporului român* », în care folklorul muzical se bucură de o bună primire. Primul volum (din cele patruzeci ale colecției) este consacrat folklorului muzical: « *Hora din Cartal* » de *Pompiliu Pârvescu*, în care, pentru prima oară în vechea țară românească « ariile notate de *C. M. Cordoneanu* », sunt după *cilindre fonografice*, înregistrate, deci, de *Pârvescu*, conform cerințelor științei muzicii comparate, cu ajutorul *fonografului*. Apar, apoi, în aceeași colecție a « *Academiei Române* », însemnate culegeri de muzică populară, printre care: « *Cântece*

popolare românești din Comitatul Bihor » culese de *Béla Bartók* și « *Cântece și Hore* » adunate de *Gh. Fira*. În 1910 « *Academia Română* » decide a se însărcina prof. *D. G. Kiriac* cu organizarea culegerii « ariilor și cântecelor populare românești din toate părțile ». Iar în 1923, se publică în colecția « *Sammelbände für vergleichende Musikwissenschaft* », lucrarea lui *Béla Bartók*: « *Volksmusik der Rumänen von Maramureș* ». În fine, în 1927, Statul român fundează o « *Arhivă fonogramică* », înze-strând-o cu aparatele necesare de înregistrare și studiu. S'au strâns aci, până azi, peste 8.000 melodii populare, iar în editura acestei instituții a fost publicată colecția « *303 colinde* », culese de « *Sabin V. Drăgoi* ». O asemenea « *Arhivă fonogramică* », având ca scop al înregistrărilor și investigațiilor, folklorul muzical al popoarelor balcanice, ar deschide noi orizonturi și posibilități pentru cunoașterea folklorului Sud-Est european. Inițiativa pentru fundarea unei « *Arhive fonogramice balcanice* » ar putea fi luată de « *Institutul balkanic* » din Belgrad.

Originalitatea melodică și ritmică a folklorului muzical românesc ispitește din ce în ce mai mult *fantezia creatoare a compozitorilor români*, ceea ce i-a și determinat să-și întemeieze o « *Arhivă de folklore* », iar *educația muzicală*, în școală și în popor, recunoaște în cântecul și jocul românesc, tezaur bogat de valori sufletești, culturale, morale, naționale și estetice, proprii ca nutriment spiritual al noului generații.

G. BREAZUL

Turism, sport, educație fizică

VALEA OLTULUI. — Intre toate văile românești, Oltul mi s'a părut totdeauna cu rosturi aparte, atât în istoria pământului cât și în istoria sufletului nostru. Lucrul nu e atât de greu de dovedit încât să mai fie nevoie înainte, de anumite lepădări, pentru o cheazăsie de obiectivitate. Cel care îndrăznește să pună acest râu peste celelalte, ca să poată fi ascultat, dacă nu crezut, ar trebui să arate că nu stă în vreo legătură mai strânsă cu râul cu pricina. Pentru că una din trăsăturile Olteanului, care îl deosebește numaidecât de orice alt Român. chiar de Moldovean, este marea dragoste pentru apa care i-a dat numele, pentru pământul udă de ea, pentru oamenii trăiți acolo, pentru datinele lor, peste care, ca o ceață de dimineață argintată de soare deasupra munților și colinelor oltenești, plutește sufletul mândru local. Cel care vrea să arate ceea ce urmăresc eu, ar trebui, așa dar, să înceapă, ca la o stabilire de identitate înaintea unei autorități, prin a-și spune locul nașterii.

Istoria noastră mai nouă nu se sfiește să spună că organizațiile politice românești mai vechi, dacă n'au cunoscut binefacerea sau fala unei stăpâniri teritoriale centrale, s'au desvoltat destul de puternic, pentru ca până astăzi lucrul să lase urme, pe văi. România, ca atare, s'a ivit mai târziu, dar valea Oltului, valea Moldovei, valea Argeșului, valea Mureșului și toate celelalte au clocotit de viață românească și uneori au dat nume de țări, care s'au păstrat. Moldova, născută în jurul râului care are o viață destul de scurtă, dela hotarele de piatră dintre Bucovin și Maramureș, până în coasta orașului Roman, a

ieșit de aci. Icoana pământului tăiat de această apă s'a răsfrânt parcă în ea atât de minunat încât a câștigat pe toți, oameni din alte ținuturi, cu văi mai vestite și mai mari, să i se închine și să-i prea mărească numele. Și ca o ieșire din maluri, Moldova cu stema ei firoasă, a trecut Siretul și a trecut Prutul, și nu s'a mai oprit decât la Dunăre, în vederea munților albaștri ai Dobrogei și la Nistru, în marginea pragurilor Ucrainei. Crișana e, tocmai în capătul celălalt, apusean, al pământului românesc, o pildă asemenea, deși nu tocmai asemenea. Numele văii a dat însă un nume de provincie, care a intrat în averea comună și n'a rămas numai în întrebuintărea oamenilor de acolo.

Valea Oltului a avut, în acest înțeles, o soartă mai bogată decât a tuturor celorlalte văi românești. Geografia și istoria stau amândouă la îndemână ca să lămurească pe cel nedumerit. Valea noastră a fost în stare să dea naștere, dincolo de munți, la un nume după vechiul tipar de viață patriarhală, Țara Oltului, vie până astăzi și ușor de pus în granițe. Pot acolo două sate să fie vecine sau chiar moșia unuia să intre ca un cui în moșia celuilalt, aceasta nu împiedică de fel ca unul să facă parte din moși strămoși și să rămână din Țara Oltului, iar celălalt să facă parte și să rămână în alt teritoriu. Oltul trece mișcându-și ape domoale pe sub copaci albicioși de zăvoiu, într'o linie destul de paralelă cu munții monumentali, plini de piscuri și de streșini ca o catedrală geologică, ai Făgărașului, trece așa, de când iese din strămtorile cu brad ale Perșanilor, de pe la Șercaia, până se izbește de culmile Si-

biului, de cea parte de Avrig, și ia drumul spre Miază-zi, care îl duce pe la Turnu Roșu, în Țară. Tot pământul înconjurat ca un braț, de rău, alcătuiește Țara Oltului. Ardealul începe abia dincolo. Făgărașul e în Țara Oltului, dar Galații, satul de pe malul drept, care e din vremuri uitate numai o poartă a orașului și micului cap de pod, e în Ardeal. Poate că la păstrarea și la adâncirea acestor deosebiri, cu rădăcini foarte vechi, a ajutat mai târziu și amestecul drepturilor voevodului dela Curtea de Argeș, Câmpulung și Târgoviște. Herțegul de Făgăraș, dăruit de Regele Ungariei cu acest feud în ținutul strămoșilor lui, făcea ca Țara Oltului să nu uite că e un pământ de sine stătător. Și astăzi totul o deosibește de Ardealul de peste rău. Pământul e mai rău, cărătura de piatră din munte, împrosătată mereu de nenumăratele văi torrențiale, care își ies cel puțin de două ori pe an din matcă și îneacă locurile. Oamenii sunt tocmai de aceea mai harnici, mai dârji și mai mândri. Felul de muncă, de proprietate, portul, datinele, limba, sunt altele. Aci Oltul și-a creat într-adevăr ca o insulă a lui, cu trăsăturile caracteristice pe care ne-am deprins să le punem în seama Olteanului. Oltul acesta a dat naștere vestitei poezii a lui Goga și care a lucrat asupra noastră, a oamenilor cari aveam 20 de ani când a fost scrisă, cu aceeași putere cu care a lucrat asupra generației dela 1848, Deșteaptă-te Române. Chiar cadrul vechiu și bisericesc, plin de cuvinte de Biblie cantacuzienească, aduce aminte nu numai în general de țara de sate și de preoți a Ardealului, sau de ceea ce găsea în casa lui poetul, ci de tradiția de cărți trimise și de mănăstiri făcute de domnii noștri în Țara Oltului. « Mult iscusita vremii slovă Nu spune clipa milostivă, Ce ne-a înfrățit pe veci necazul Și veselia deopotrivă ».

Oltul are în întregimea lui un curs de vreo 600 de kilometri și aci, în dreptul Țării Oltului, abia a ajuns la jumătate, dar această Țară a Oltului nu se putea naște mai de vreme. L-am urmărit de sub culmile rupte ale Hășmașului, de unde țâșnește ca un izvor, vecin și frate cu al Mureșului. Nicăeri pajiștile nu sunt mai catifelate și mai verzi și aerul, închis destul de pereții de piatră ca să nu alerge nebun, mai tălmăiat și mai liniștit. Pârâul și-a scobit un fel de jghiab cotit, printr'un pământ cu iarbă, așa că nici nu-l vezi, decât unde trebuie să facă vreun mic salt, scânteind peste vreo treaptă care n'a putut fi tocită. Il urmărești de departe și-l știi că e acolo numai după gălgăitul cu tot felul de jocuri și de ecouri, de rău tânăr, care nici nu vrea să știe ce-l așteaptă. Din toate vâlcelele îi vin alte olturi, tot așa de pipernicite, de limpezi și de reci ca el. Apoi, deodată, fără să prinzi de veste, înșelat de glasul de basm, al tuturor acestor apșoare pe care legea de scurgere a locului le-a sortit unui mare rost, te trezești în fața unui rău adevărat. E ca un rău de șes, scăpat de orices trănsoare, cu luncă adâncă în dreapta și în stânga, pe care singur și-a meșterit-o cu ajutorul aluviunilor, cu păduri de sălcii și, prin

ochiuri de revărsare, cu papură și perdele de țăntari. Cine l-a văzut pe vremea ploilor, când e umflat și fioros, pe la Tușnad și Malnaș, să-și aducă aminte și să judece. De n'ar fi mai cu seamă Harghita la Apus, înaltă, goală și aspră, ai fi pornit să pierzi din vedere că râul e un rău de munte. După ce trece prin Secuime și prin Câmpia Ciucului, trebuie să dea o întâie luptă ca să scape de zăvorul munților din cale și să-și rupă trecerea spre Câmpia Bârsei. După desvoltarea în voie aci, până când alt șir de munți îl silește, întâiu, să se încovoae și să pornească spre Miazănoapte, ca și cum ar vrea să se întâlnească din nou cu Mureșul prin valea Târnavelor, iar apoi să se strimteze și să dea o altă luptă cu alte culmi, Oltul a ajuns la el acasă, în Țara Oltului, pe unde poate să curgă

(Din « Cartea Satului »)

Pentru copiii noștri. « Intre Gospodine » de Lucia Filimon Ciulei.

fără nicio supărare, printre sate, de o parte și de alta, ca și cum s'ar fi adunat oamenii să-l vadă trecând. Alt greu îl așteaptă la Turnul Roșu. Poate odată, pe vremuri fără om, râul de dincolo de Carpați nu făcea una cu râul cu același nume de dincoace. Tot răzând și măcinând, unul de o lature și celălalt de altă lature a munților, au ajuns să-l ferăstruiască și să se

lege. Trecătoarea de aci e, de aceea, una din cele mai adânci ale Carpaților, adică scobite mai mult, până la 300 și ceva de metri, cu toate că într'o parte și în cealaltă munții saltă până la cer. Dacă ea ar fi fost ceva mai înaltă, apele din Ardeal s'ar fi întors îndărăt. Așa că Oltul stă înaintea noastră alcătuit din trei bucăți și ca închis în trei odăi, cu puțină legătură din una în alta. Fiecare a dat naștere la o altă lume, Oltul nostru, Olteniei, Oltul transilvănean propriu zis, Țării Oltului, și Oltul dela izvoare, unei părți din Secuime. Unul din cele din urmă sate săcuiești dela îndoitura, tocmai dinspre Târnavă, rotundă și scurtă ca de vătrai de adunat jăratecul, acela al altei vetre, de pe ambele poale ale Harghitei, este satul Hoghiz. Îndărătul lui nu se putea zămisli niciun fel de Țară a Oltului proprie. Am fost de atâtea ori, nu numai acum, dar și în anii dinaintea războiului și dinainte să înceapă acest secol, prin părțile acelea, unde la Hoghiz, — aci era și podul peste Olt, — se intra în Secuime, dincoace la Ugra mă găseam între Sași, iar în jos, spre Comăna și Vineția, începeau să-și facă loc întâii soli ai Țării Oltului. Oltul era ca o țâțână care închidea de deschidea drumul și zările celor trei popoare.

Dincoace de munți, Valea Oltului a dat naștere și ne-a păstrat numele de țară, în înțelesul mai nou politic, asemenea celui al Moldovei, dar cu o soartă care n'a putut s'o ajungă pe a ei. Alte puteri au lucrat aci și au luat Olteniei un drept care poate i s'ar fi convenit pentru tot ce a însemnat, atât în trecutul neguros al obârșiiilor cât și mai încoace. Țara românească, atunci, în zorii secolului al XIV, a rupt cu toate regionalismele geografice și istorice, și și-a dat un nume pentru tot neamul românesc, la care mai târziu aveau să se adune, în chip firesc, fragmentele, oricât de strălucite și mai înainte cu o viață aparte, ale neamului de oriunde și de sub orice stăpâniri.

Oltul a bătut Jiul, care e un fel de șiră a spinării pentru toată Oltenia, și a trecut cu numele lui mai departe, până sub muntele bănațean și până la Dunăre, ducându-și faima și pecetea de dătător de pământ și de datini. În părțile de sub munte, în ceea ce se cunoaște din geografie ca depresiune sub-carpantică, și cu deosebire în firidele de deal și în despletiturile de râuri din colțul de Nord Est s'au îngrămădit mânăstirile, casele domnești și boierești, satele, tiparnițele, la fel cum s'au îngrămădit pe văile Bucovinei, dând la iveală, și acolo ca și aci, leagănele de dinastii, Basarabi de o parte și Mușatini de alta. Oricare ar fi sâmbânța de plecare pentru nume a Basarabilor, ei, cari au putut, așa cum a ieșit din Bogdan, Bogdania pentru Moldova, cel puțin în gura Turcilor, să dea numele lor unei părți de țară, Basarabia, chemată astfel, la început numai de Ruși, nu poate fi îndoială că vin din Oltenia. Până astăzi Oltenii trec între noi ca oamenii

faptei, ascuțiți la minte, muncitori, mulțumindu-se cu puțin, și în același timp făloși și dornici să se așeze în fruntea treburilor. A fost un noroc deosebit că întâii noștri domni au venit cu aceste însușiri, trecând Oltul și hotărâți să ajungă până la Dunăre și la Marea cea mare. Mai târziu revoluțiile noastre, tot de acolo au pornit, chiar lăsând de o parte pe cele mai vechi de secolul trecut, Tudor Vladimirescu cu pandurii lui și ridicarea țării dela 1848, de pe urma Proclamației dela Islaz. Poezia populară, sau cea alecandrină urzită după tipicul ei, a cântat pe Mihai Viteazul, marele Oltean, care trecea Oltul călare, și mai lângă noi, pe premergătorii Pandurilor, pe Haiduci, și în deosebi pe Iancu Jianu, înotând alături de calul lui, în aceleași ape, urmărit de putere.

Oltenia n'a rămas însă numai pe malul drept al Oltului. Cine a coborât pe valea Topologului sau a făcut cu popasuri și abateri drumul de frumusețe dela Curtea de Argeș la Râmnicu Vâlcea, știe că în atâtea locuri se găsește în plină Oltenie. Mai cu seamă infricoșătoarele troițe, altarele de răspântie, crucile de fântâni, colorate și stăruitoare, toată Oltenia aceasta, care poate fi ascuțită la limbă, logică și realistă și tot atunci transcendentă, înfiorată de marile probleme și mistică (nu întâmplător în Evul nostru mediu ea a avut întâile mânăstiri și astăzi pe singurul nostru filosof), ne întâmpină tot așa de vii ca peste apă. Poporul de troițe, cu brațe uriașe de lemn mâncat de ploii și de viscole, multe, nenumărate, una lângă alta, parcă s'ar fi adunat aci toate crucile pe care s'a spânzurat vreodată vreo durere omenească, ține tovărășie pe drum călătorului și-i aduce aminte că e și aci în Oltenia. Oltul cântă încet pe jos, pe sub maluri, ca în versul de aramă al lui Grigore Alexandrescu, atunci când cruciatul dela Cozia iese de sub lespeda lui de piatră și trece cu un alai de alte umbre pe lună. Râul vechiu a luat și el parte, nu numai la alcătuirea și brăzdarea pământului pe care-l străbate, dar și la închegarea sufletelor și la istoria zbcuciumatei lor vieți. Câte un cântec se ridică de după perdeaua de sălcii, de arini și de plopi rotați și, când îți cauți loc printr'o ruptură a malului ca să te uiți să vezi ce e, pe o plută scârțâitoare un plutaș în strale albe oltenești, scăpat o clipă de grija cârmei, și-a îndreptat oasele și cântă hăulind un cântec haiducesc. Oltenia eroică n'a murit încă. Ea-i ascunsă pe buștenii aceștia prinși în scoabe vremelnice și călătorește cântând pe spatele apei, care a zămislit-o și a păstrat-o, către Dunăre, ispita de demult a strămoșilor.

Aceasta e valea Oltului, cel puțin în câteva înfățișări ale ei. Mai rămâne o vale a Oltului turistică și mai rămân altele. Eu am vorbit despre a mea. Vor veni alții să vorbească despre ale lor.